

รูปแบบและกระบวนการประกอบสร้างนาฏยศิลป์เชิงสร้างสรรค์ชุดฉายฉาย โรจนากร

Styles and Process of Building Creative Dramatic Arts of the Chuy Chay Rochanakorn Act

ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ¹

Pattamawadee Chansuwan¹

บทคัดย่อ

ฉายฉายเป็นการร่ายรำรูปแบบหนึ่งของการแสดงนาฏยศิลป์ไทยที่มีลีลาหลายลักษณะทั้งงดงามและ
บ่งชี้ให้เห็นถึงความสามารถของผู้แสดง ผู้ประพันธ์ บทร้อง การบรรเลงดนตรีและการแต่งกายที่สวยงาม
การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์เชิง
สร้างสรรค์ชุดฉายฉายโรจนากร โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและภาคสนามด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ผู้รู้
6 คน อาจารย์ สอนนาฏยศิลป์ไทย จำนวน 5 คน ผู้นำเสนอผลงานนาฏยประดิษฐ์ จำนวน 8 คน ผู้บรรเลง
ดนตรีประกอบจำนวน 8 คน บุคคลทั่วไปจำนวน 30 คน และนำเสนอผลงานการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนา
วิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ที่มาของการแสดงเกิดขึ้นจากแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ประเภทฉายฉายให้เป็น
เอกลักษณ์ประจำสถาบันที่จะแสดงอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม รูปแบบเป็นการรำฉายฉายซึ่งแต่
เดิมเป็นการรำเดี่ยวใช้สำหรับชมความงาม หรืออวดโฉมของตัวละคร แต่การสร้างสรรค์งานนาฏยประดิษฐ์
ชุด ฉายฉายโรจนากร มีรูปแบบเป็นการรำฉายฉายหมู่ ลักษณะระบำ โดยบทร้องบรรยายถึงความเจริญ
รุ่งเรืองแห่งเมืองตักสิลา ความศรัทธาต่อองค์พระรัตนคุณ และความสง่างามและคุณค่าแห่งมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม ดนตรียี่ดจารีตเดิมผสมผสานกับทำนองดนตรีพื้นถิ่น กระบวนท่ารำเป็นท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้น
ใหม่ผสมผสานกับท่ารำแบบโบราณคดีจำปาศรีในช่วงจังหวะระบำ ลักษณะการแต่งกายเป็นแบบประยุกต์จาก
สมัย ทวารวดีผสมผสานกับจำปาศรี และมีกระบวนการแปรแถวที่ให้ผู้แสดงเคลื่อนไหวเป็นรูปแบบต่าง ๆ
อาทิ วงกลม ตัววีคว่า ตัวที วงกลมซ้อน สีเหลี่ยม กากบาท เป็นต้น

รูปแบบและกระบวนการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์ชุดฉายฉายโรจนากร นี้เป็นการสร้างสรรค์ผล
งานทางด้านนาฏยศิลป์ที่มีแนวคิดในการสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยการประดิษฐ์ท่า
รำขึ้นใหม่ ผสมผสานความเป็นจารีตกับความเป็นพื้นถิ่น จนเกิดเป็นนาฏยประดิษฐ์ที่งดงามเป็นเอกลักษณ์
ประจำสถาบัน

คำสำคัญ : รูปแบบนาฏยประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ , นาฏยประดิษฐ์ , รำฉายฉาย

¹ อาจารย์ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Lecturer , Faculty of Fine and Applied Arts , Mahasarakham University.

Abstract

Chuy Chay is a type of dancing styles in Thai dramatic arts performances. It has graceful dancing postures and easily shows the abilities of the performers, composers, lyrics, musical performers and their beautiful costumes.

The purpose of this research was to investigate the styles and process of building creative dramatic arts of Chuy Chay Rochanakorn act. A literary survey and a field study by means of observation were used for this research. An interview was used for collecting data from 6 key informants, 5 instructors, who were in charge of dramatic arts teaching, 8 dramatic arts presenters, 8 musicians who performed background music, and 30 general people. Research results was presented by means of a descriptive analysis. The research results revealed:

The background of the performance originated from a concept of creating the Dramatic Arts Project of Chuy Chay for reflecting a collective identity at Mahasarakham University. The dancing pattern was a Chuy Chay Troupe. The lyrics described the prosperity of Takkasila, the faith in Phra Tat Na Dun (A caitya of the Buddha's relics at NaDun) and the great and value of Mahasarakham University. Musical performance maintained a traditional melody and some part of the melody was minced with a local melody. Dancing postures were new creation and they were mixed with ancient Campari dancing postures during performing a group dance. The theme of costume was adapted from the costume of the Dvaravati Period mixed with ancient Campari. The performer formation was also changed into a wide variety of formations; for example, a circle, an inverted V, a T, overlapping circles, a rectangle, and a cross.

In conclusion, styles and the process of building creative dramatic arts of Chuy Chay Rochanakorn act is the creation of a dramatic arts project which has the concept of building a collective identity of Mahasarakham University by creating new dancing postures and mixing them with local traditional dancing postures for originating fine - creative dancing postures as the identity of the university.

Keywords: Ereative Styles Dance, Creative Dramatic Arts, Chuy Chay.

บทนำ

นาฏยศิลป์เป็นศาสตร์ที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของมนุษย์ ดังนั้นคุณค่าขั้นพื้นฐานของนาฏยศิลป์ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ได้ปลดปล่อยอารมณ์ ความรู้สึก สะท้อนใจออกมา ทั้งนี้เมื่อนำดนตรีและนาฏยศิลป์ มาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ อันถือว่ามีประโยชน์ เช่น เพลง ละคร รำ นาฏยศิลป์ประเภท

ต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถพัฒนาไปสู่การแสดงเพื่อความบันเทิง สามารถจัดเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติได้ด้วย ดังนั้นคุณค่าของนาฏยศิลป์จึงมีได้กำหนดที่ การตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของมนุษย์ เท่านั้น มีความหมายแฝงอยู่มากมาย อาทิ เป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มชน ตลอดจนเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาในฐานะที่เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอันแสดงถึงภูมิปัญญาของ

บรรพบุรุษที่สั่งสมมายาวนาน (สุดใจ ทศพร. 2544 : 9)

นาฏยศิลป์เป็นศิลปะแขนงหนึ่งซึ่งแสดงถึงสุนทรียภาพของบุคคล สุนทรียภาพทางนาฏยศิลป์เกิดจากการประดิษฐ์ท่ารำให้วิจิตรบรรจง สอดคล้องสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ดนตรี เครื่องแต่งกายได้อย่างกลมกลืนเกิดเป็นการแสดงที่งดงาม และองค์ประกอบที่สำคัญ คือ กระบวนการท่ารำที่ปรมาจารย์ด้านนาฏยศิลป์ได้คิดขึ้นเป็นแม่ท่าของนาฏยศิลป์ไทย ที่มีความงดงามและใช้ในการแสดงต่าง ๆ เช่น การแสดงโขน ละคร การละเล่นพื้นเมือง ระบำ รำฟ้อน ซึ่งการแสดง แต่ละประเภทมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไป ล้วนแต่มีคุณลักษณะและความงามทั้งสิ้น (รานี ชัยสงคราม. 2544 : 46)

ลีลาท่ารำรำอันงดงามทางนาฏยศิลป์นั้นต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนและใช้เวลาในการศึกษาโดยมีการฝึกหัดพื้นฐานอย่างถูกต้อง และพัฒนากระบวนการเรียนรู้มาตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง จึงจะพัฒนาไปสู่ทักษะขั้นสูงและสามารถบูรณาการไปสู่ศาสตร์แขนงอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ทักษะขั้นสูงของการแสดงในนาฏยศิลป์ไทยประเภทหนึ่งก็คือการรำจูงฉาย (มุสตี หลิมสกุล. 2549 : 5)

การรำจูงฉายเป็นการแสดงภาษานาฏยศิลป์ที่มีคุณค่าทางนาฏยศิลป์อย่างดีเลิศ นิยมกันว่าตัวละครสามารถแสดงอารมณ์ความภาคภูมิใจออกมาทางท่ารำได้ดีกว่าที่จะพูดออกมาทางปาก (พระยาอนุমানราชชนอังก์ในจาตุรงค์ มนตรี ศาสตร์. 2527:12) ซึ่งการรำจูงฉาย หมายถึง ลีลาการรำรำขณะตัวละครเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถแปลงกายหรือแต่งกายได้อย่างงดงาม เป็นศิลปะการรำรำที่มีความวิจิตรบรรจงผู้ที่รำรำจะต้องเป็นผู้ที่มีฝีมือ (นพรัตน์ หวังในธรรม. 2555 : สัมภาษณ์) และการรำจูงฉายนอกจากจะใช้สำหรับรำประกอบในการแสดงโขนละครแล้ว ในปัจจุบันยังมีผู้นิยมประพันธ์บทจูงฉายขึ้นมาใหม่ สำหรับ

รำในงานต่าง ๆ ตามความเหมาะสมได้แก่จูงฉายที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับรำเบิกโรงประกอบการแสดง ได้แก่ 1) จูงฉายกิ่งไม้เงินทอง จูงฉายเบิกโรงละครนอก จูงฉายพระล่อ เป็นต้น 2) จูงฉายที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับรำเป็นชุดเอกลักษณ์ของสถาบัน ได้แก่ จูงฉายบ้านสมเด็จพระเจ้า จูงฉายราชภัฏ จูงฉายศรีอยุธยา 3) จูงฉายที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับงานทั่วไป ได้แก่ จูงฉายนาฏยศิลป์ จูงฉายแม่บท จูงฉายละครใน จูงฉายเพลงปี 4) จูงฉายที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับอวยพรเฉพาะกิจได้แก่ จูงฉายประทานพร จูงฉายอวยพร จูงฉายพราหมณ์ พราหมณี และ จูงฉายสามกษัตริย์ (สุมิตร เทพวงษ์. 2547 : 35-76)

การสร้างสรรค้งานนาฏยประดิษฐ์ในรูปแบบระบำรำฟ้อนโดยการบูรณาการศาสตร์และองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้เกิดเป็นการแสดงที่งดงามและสืบทอดเป็นวัฒนธรรมบันเทิงที่ต่อเนื่องยาวนาน เป็นภารกิจอย่างหนึ่งที่ภาควิชาศิลปะการแสดงได้ดำเนินมาโดยตลอด แต่ที่ผ่านมายังไม่มีนาฏยประดิษฐ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของสถาบันโดยเฉพาะการสร้างนาฏยประดิษฐ์ชุดจูงฉายโรงนาครให้เป็นจูงฉายประจำสถาบัน จึงเป็นมิติใหม่ในการสร้างนาฏยศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งแสดงปรัชญา ปณิธาน ตลอดจนสื่อความงามทางด้านนาฏยศิลป์ ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์ของนิสิต ความภาคภูมิใจในสถาบัน และยังแสดงอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้เป็นอย่างดี

ความมุ่งหมายในการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ชุดจูงฉายโรงนาครในด้านที่มาของการแสดง เพลง ดนตรี ผู้แสดง ลักษณะการแต่งกาย กระบวนท่ารำ และการแปรแถว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การสร้างงานนาฏศิลป์เป็นการสร้างชุดการแสดงเพื่อนำเสนอ เผยแพร่ ความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นที่ยอมรับ

2. กระบวนการประกอบสร้างงานนาฏศิลป์จากแนวคิดผสมผสานทางวัฒนธรรมของนิวเวลล์ (NEWELL) และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ พาร์โต (PLATO)

วิธีการศึกษา

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม นำเสนอผลการศึกษาระบบพหุนาฏศิลป์ โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาถึงกระบวนการประกอบสร้างได้แก่ ที่มาของการแสดง เพลง ดนตรี ผู้แสดง ลักษณะการแต่งกาย กระบวนท่ารำ และการแปรแถว

2. ศึกษาารูปแบบของนาฏประดิษฐ์ที่ใช้ในฉุยฉายโรงนาการ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง รูปแบบและกระบวนการประกอบสร้างนาฏศิลป์เชิงสร้างสรรค์ชุดฉุยฉายโรงนาการ พบว่า

1. ที่มาของการแสดง เป็นการสร้างสรรค์งานทางนาฏศิลป์ตามภารกิจของภาควิชาศิลปะการแสดง ของคณะอาจารย์ภาควิชาศิลปะการแสดงสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมุ่งเน้นให้ชุดฉุยฉายโรงนาการเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

2. แนวคิดในการประดิษฐ์ ชุดฉุยฉายโรงนาการ เป็นการแสดงเพื่อมุ่งเน้นให้รู้จักมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยแบ่งการแสดงเป็น

- บทร้องฉุยฉาย กล่าวถึง พระธาตุนาดูน และตราโรงนาการ

- บทร้องแม่ศรี กล่าวถึง คณะศิลปกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาศิลปะการแสดง

- ทำนองเพลงจำปาศรี หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ความสุขของยุคนครจำปาศรี

3. การแสดงชุดฉุยฉายโรงนาการ เป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยกับการแสดงพื้นบ้านอีสาน ซึ่งมีลักษณะเดิมที่มีดนตรี และบทร้องตามแบบการแสดงฉุยฉาย ผสมกับการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองอีสาน ประกอบด้วยท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยทำนองเพลงฉุยฉาย และเพลงแม่ศรี ซึ่งจะร้องแบบฉุยฉายพวง (ไม่มีปีเลียนเสียงร้อง) เนื้อเพลงมีความหมายถึงความเคารพบูชาต่อพระพุทธรักษาวิชัย และตราโรงนาการซึ่งคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้สืบสานวัฒนธรรมอันดีงาม

ภาพที่ 1 ท่ารำทำดวงตราโรงนาการ

4. ดนตรี ใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ได้แก่ ปี่ใน ระนาดเอก ฉิ่งวงใหญ่ กลองตะโพน กลองทัด และฉิ่ง

ภาพที่ 2 ท่ารำออกระบำโบราณคดี

5. ผู้แสดง ใช้ผู้แสดงหญิงล้วน เพื่อสื่อให้เห็นถึงกระบวนการทำรำที่อ่อนช้อยสวยงาม

6. ลักษณะการแต่งกาย การแต่งกายแบบประยุกต์ผสมผสานระหว่างยุคจำปาศรีกับทวาราวดีโดยยึดสีประจำมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นหลัก ได้แก่ สีเหลือง-เทา ซึ่งมีความหมายดังนี้

สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ความดีงาม ความอุดมสมบูรณ์

สีเทา หมายถึง ความคิดหรือปัญญา

สีเหลืองเทา หมายถึง การมีปัญญาและความคิดที่ดีงามอันนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

7. กระบวนท่ารำฉุยฉายโรจนากร เป็นการรำใช้บทและออกกระบ่าโบราณคดีในตอนท้าย

8. การแปรแถว มีรูปแบบต่างๆ เช่น วงกลมตัววีคว่า ตัวที วงกลมซ้อน สีเหลี่ยม และกากบาทได้แบบอย่างมาจากตะวันตกเพื่อความสวยงามเปลี่ยยนสายตามุขมที่มองจุดเดียวเป็นเวลานาน ๆ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แสดงที่อยู่ด้านหลังได้ขึ้นมาข้างหน้า ตลอดทั้งเป็นการลดรายละเอียดของท่ารำตีบท

ภาพที่ 3 ท่ารำตอนจบ (ท้ายทำนองเพลงพัดชา)

สรุป

จากการศึกษารูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เชิงสร้างสรรค์ชุดฉุยฉายโรจนากร พบว่า การแสดงรำฉุยฉายโรจนากร เกิดจากการสร้างสรรค์ท่ารำตามแนวคิดที่ต้องการให้

มีรำฉุยฉายเป็นการแสดงประจำสถาบันและเป็นฉุยฉายของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยการผสมผสานจารีตดั้งเดิมกับวัฒนธรรมทางด้านดนตรีท้องถิ่นจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมที่แสดงพลังความรัก ความสามัคคีของนิสิตต่อสถาบันการศึกษาโดยนำความหมายของตราโรจนากรมาเป็นบทร้องและลีลาท่ารำทำประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ จนเกิดเป็นนาฏยประดิษฐ์ที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ประจำสถาบัน

อภิปรายผล

การสร้างสรรค้งานทางนาฏยศิลป์ที่ดีมาจากกระบวนการประกอบสร้างบทเพลงที่สื่อความหมายชัดเจน การตีบทด้วยภาษานาฏยศิลป์ได้อย่างชัดเจน งดงามด้วยหลักของความสัมพันธ์ คำร้องและท่ารำ จากการผสมผสานความเป็นจารีตดั้งเดิมกับเพลงที่สื่ออัตลักษณ์พื้นถิ่น ต้องสามารถใช้เสียงบรรเลงเข้ากับเครื่องดนตรีไทยอีกด้วย อีกทั้งการรำฉุยฉายตามจารีตเดิมจะเป็นการรำเดี่ยว แต่เมื่อต้องการให้มีการเคลื่อนที่และแปรแถวได้มากขึ้น จึงทำเป็นฉุยฉายหมู่แบบกระบ่า

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างสรรค้งานทางด้านนาฏยศิลป์สามารถผสมผสานขนบจารีตดั้งเดิมกับความเป็นพื้นถิ่นได้หรือไม่นั้น อยู่ที่หลักของความลงตัวทั้งในเรื่องของเพลง ท่ารำ ผู้สร้างสรรค์ผลงาน จึงควรศึกษาทั้งทฤษฎี เอกสารและสอบถามผู้รู้ให้เข้าใจอย่างชัดเจน

2. ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการสร้างงานทางด้านนาฏยศิลป์ไทยและนาฏยศิลป์พื้นบ้าน และเปิดพื้นที่ให้งานสร้างสรรค์มีโอกาสได้นำเสนอและเผยแพร่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงิน
อุดหนุนการวิจัย งบประมาณรายได้ ประจำปี

ปีงบประมาณ 2555 คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บรรณานุกรม

- จาดุรงค์ มนตรีศาสตร์.(2527) *วิชาชุดประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาคูรุสภา*. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำคูรุสภา.
มุสดี หลิมสกุล. (2549) *รำเดี่ยวแบบมาตรฐานตัวนาง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
รานี ชัยสงคราม. (2544) *นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำคูรุสภา.
สุดใจ ทศพร. (2544) *ศิลปะกับชีวิต*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
สุมิตร เทพวงษ์. (2548) *นาฏศิลป์ไทย : นาฏศิลป์สำหรับครูประถมศึกษา-อุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์โอเดียนสโตร์.
นพรัตน์ หวังในธรรม . 2555 : สัมภาษณ์.